

Сім морів

Ред'ярд Кіплінг

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Кіплінг в Україні доби межичасся

Багато води сплигло, відколи у 2009 році світ побачила перша книжка віршів англійського поета Ред'ярда Кіплінга українською. Так багато, що тепер уже не обійтися без нової книжки — Кіплінг розкрив українському читачу достатньо нових граней, щоб уже не лишатися для нас просто автором казок про Мауглі. Його вірші зазвучали й набули нового сенсу для багатьох українців, вже знані казки розкрили нові риси, з'явилися друком раніше невидані твори.

Українським перекладам Кіплінга вже більш як сто років. Історії про Мауглі та казки було видано книжками вже на початку XX століття, а перші публікації його творів у галицькій періодиці з'явилися ще наприкінці XIX століття. Вслід за казками у 1910 році з'явилися і переклади дорослих оповідань. Згодом казки Кіплінга виходили українською у Львові, Харкові, Одесі, Відні, Нью-Йорку... В підрадянській Україні про нього знали насамперед як про видатного дитячого письменника, та й в українській діаспорі Америки теж.

Першим перекладеним українською віршем Кіплінга прогнозовано став вірш «If» — «Якщо». Переклад у рік смерті письменника створив у Львові Михайло Рудницький. У 1964 році цей же вірш, перебуваючи в радянському ув'язненні, переклав Святослав Караванський. Згодом його перекладали й інші в'язні сумління — Дмитро Паламарчук, Василь Стус, Євген Сверстюк. Перша презентативна добірка віршів Кіплінга українською з'явилася у 1989 році в журналі «Всесвіт» стараннями перекладача і упорядника Максима Стріхи.

Отже, на час проголошення незалежності українські читачі мали десяток різних перекладів казок «Just So Stories», найвідоміший з яких — «Як і чому» (переклад Л. Солонька), «канонічний» переклад «Книги Джунглів» авторства В. Прокопчука і П. Гандзюри, який,

втім, включав лише історії про Мауглі, і одне оповідання не про Мауглі — Ріккі-Тіккі-Таві. Дорослу прозу представляла невелика збірка «Місто страшної ночі» (переклад Ю. Лісняка), а видань поезії просто не існувало. Звісно, були й повніші видання, зокрема повна «Книга Джунглів», вміщена у «Казках», виданих видавництвом «Україна» у 1995 році й складена із перекладів різних авторів минулих років. Існує низка прецікавих перекладів казок, зокрема авторства І. Липи, Ю. Тищенка, М. Йогансена... Проте вони не набули поширення з різних причин: якісь було зроблено дуже давно, і з тих пір вони не перевидавалися, інші виходили друком за океаном, а якісь — як це сталося з перекладами Йогансена — примусово вилучалися з обігу після страти перекладача...

Однак, можна сміливо казати, що починаючи з 2009 року Кіплінг переживає в Україні новий пік популярності. Про це свідчить хоча б поява низки нових перекладів казок авторства О. Негребецького («Такі самі оповідки») та оповідань про Мауглі Д. Радієнко («Книга Джунглів»), які з'явилися вслід за виданнями видавництва «Навчальна книга – Богдан» — «Такі собі казки» (переклад Н. Дьомової, І. Сав'юк) та «Легенди з Книги Джунглів». Загалом у 2012–2013 роках вийшло друком, для прикладу, понад 10 перевидань казок про Мауглі українською. Нещодавно було перевидано і добірку «дорослої» прози авторства Юрія Лісняка. Готується перше за 70 років видання казок у перекладі Майка Йогансена. Твори Кіплінга не лише переосмислюються, деякі перекладаються вперше — як от казки та оповідання, вміщені у збірку «Казки на всі смаки» або шкільні історії «Сталкі та його команда» (переклад С. Стеця, Б. Стасюка). Ведеться робота над перекладами роману «Кім» та продовження історій про Сталкі.

Що ж до віршів, то вони несподівано зажили в нашій країні власним життям. Наприклад, ще у 2011 році разом із книжкою «Легенди з Книги Джунглів» було видано музичний диск із піснями

на слова Кіплінґа, створеними фронт-меном гурту «Тінь Сонця» Сергієм Василюком. Такі пісні, як «Денні Дівер» чи «Лукканон» і зараз звучать на його сольних концертах і циркулюють серед фанатів у Мережі. 2012 року на Кіплінґ-фесті у Вінниці, який зібрав перекладачів та прихильників творчості британського письменника, звучали пісні на слова Кіплінґа у виконанні барда Юлії Броварної (її диск видано разом із аудіокнигою «Такі собі казки»), актора та барда Кирила Булкіна, співачки Атанайї.

Події в Україні початку 2014 року і далі викликали актуалізацію досі малознайомого нам пласту творчості письменника — громадянської та політичної лірики. Стаття «Кіплінґ на Майдані», яка вийшла у газеті «День» через два дні після перших смертей на вулиці Грушевського, містила не лише цитати з віршів Кіплінґа, але й вірш «Раб, який царює», у якому багато хто з читачів газети впізнав тодішнього президента країни. Не дивно, що портрет англійського письменника з'явився на першій шпальті того числа газети. Відтоді у електронній версії газети «День» регулярно з'являються вірші Кіплінґа, написані ніби навмисне на злободенні теми — захоплення Криму Росією («Останні з легкої бригади»), трагедія під Іловайськом («Месопотамія»), скандал з добровольчими батальйонами («Томмі»)...

Так, війна, яка почалася вже навесні, змусила звернутися до воєнних віршів. Одним із численних реквіємів на загибель Небесної сотні став вірш «Діти» у виконанні Кирила Булкіна і Григорія Лук'яненка. Відеоряд з драматичних подій Майдану, наданий кореспондентом Іваном Любиш-Кірдеєм, доповнив текст, написаний Кіплінґом про молодих хлопців, полеглих у перші дні Першої світової війни 1914 року...

Інший вірш Кіплінґа, який зажив своїм життям в Україні — «Хлопчина незухвалий». Пісню на цей твір написав той-таки Сергій Василюк, нині вона не лише регулярно звучить на його концертах,

але й стала неофіційним гімном військових волонтерів. Не дивно — адже сам Кіплінг писав цей вірш, маючи на меті підтримати британських солдатів. Колись пісні, буклети, сувеніри з використанням цього вірша допомагали зібрати кошти бійцям, які воювали у Південній Африці, а зараз перекладений українською і виданий у вигляді книжечки-метелика, «Хлопчина незухвалий» зібрав родині загиблого українського солдата 10 тис. гривень. Завдяки виданню ім'я і слово Кіплінга зазвучало на Українському радіо та у численних сюжетах новин вітчизняних телеканалів.

Книжечки-метелики віршів Кіплінга у оригінальному оформленні — а так було видано ще й «Діти» і «Синові» у перекладі Василя Стуса — засвідчили актуальність Кіплінгової поезії в сучасній Україні. Завдяки «Синові» — книжці, яка зупиняє кулю — було зібрано кошти на придбання бронезилета, який було передано бійцю роти «Шторм». Символічно, що у цьому виданні поєднується не лише традиція допомоги військовим Ред'ярда Кіплінга, але й історія перекладу — Василь Стус перекладав цей вірш, перебуваючи в політичному ув'язненні й надіслав його додому в листі своєму синові...

Однак, не лише горе і війна прихилили українців до англійського поета. За час з 2012 року в Києві встигли відбутися ще дві масштабні події, пов'язані з презентаціями книжок Кіплінга, концертами і радіопередачами. До виконання пісень на слова Кіплінга долучилася Олена Карпенко (Соломія) та Лесь Лелека (гурт «Сало в шоколаді»). На радіо «Культура» стараннями Оксани Чайки було записано та прозвучало оповідання Кіплінга з книжки «Легенди з Книги Джунглів» «Пурун Бгагатове диво».

На лютий 2014 року було заплановано одразу дві цікаві події: наукова конференція в Київському Університеті імені Бориса Грінченка «Сучасний Кіплінг: нові акценти інтерпретації» та виставка, присвячена творам Кіплінга, у Національному музеї

літератури України. Розстріл мітингувальників на Майдані, який збігся у часі із запланованими датами заходів, змусив надовго забути про англійську літературу... Втім, уже восени 2014 року було вирішено, що навіть під час війни музи мовчати права не мають.

Міжнародна конференція, яка таки відбулася, зібрала доповідачів з Києва, Львова, Кіровограда, Севастополя та... Лондона. Почесний бібліотекар та віце-президент Кіплінгівського товариства Великої Британії Джон Вокер прибув в Україну спеціально, щоб виголосити доповідь «Ред'ярд Кіплінг: знайомство з генієм». Цю, а також доповіді Максима Стріхи, Юлії Джугастрянської, Яна Шапіро, Ольги Смольницької, Сергія Стеця, Михайла Назаренка можна прочитати у матеріалах конференції, що вийшли друком у видавництві «Навчальна книга – Богдан». Три статті українських кіплінгознавців було відібрано для публікації в міжнародному «Kipling Journal», таким чином українська Кіплінгіана вийшла на світовий рівень.

Паралельно до конференції тривала виставка у Національному музеї літератури України, яка стала безпрецедентною за своїм наповненням — містила не лише українські видання творів Кіплінга, починаючи від книжок 1905 року, але й раритетні англійські видання XIX століття, перші видання «Just So Stories» та «Jungle Book» — лише дві з них, але і рукописи самого Ред'ярда Кіплінга, привезені в Україну завдяки Кіплінгівському товариству Великої Британії та особисто його віце-президенту Джону Вокеру. Так само завдяки тісній співпраці українських та англійських кіплінголюбів у Кіплінгівській бібліотеці в Англії (де зібрано тисячі видань його творів англійською та сотні — мовами народів світу) з'явився окремий український куточок.

2015 року дружба видавництва «Навчальна книга – Богдан» та Кіплінгівського товариства вилилася в організацію спільного конкурсу на найкращий переклад раніше не перекладеного

українською вірша Кіплінга з досить великим призовим фондом — 100 фунтів стерлінгів. Було створено перелік відкритих до перекладу віршів і за півроку, доки тривав конкурс, на нього подали свої роботи 35 учасників, було перекладено понад 60 віршів. Найкращі з перекладів увійшли вже у це видання, і хоча на момент виходу книжки журі ще продовжувало свою роботу, кожен читач може обрати переклад, який припаде йому до смаку.

Конкурс було організовано саме 2015 року, бо в цей рік світ відзначає 150-річчя з дня народження Ред'ярда Кіплінга. Перед вами — перше із кількох видань, запланованих до цієї дати видавництвом «Навчальна книга – Богдан». І те, що це вірші — як бачите, зовсім не випадковість. Що ж до інших видань, то амбітні плани видавництва видати «всього Кіплінга» потроху втілюються, готуються нові цікаві видання, багато що перекладається українською вперше. Ну і, звісно, це не остання поетична книжка Кіплінга, яку ми маємо надію видати — віршів у цього поета стане ще не на один том...

...

До попереднього видання поетичних творів Кіплінга «Межичасся» увійшли переклади, здійснені в різні роки від 1936 до 2009. У «Семи морях» — названих так на честь однієї з поетичних збірок Кіплінга — вірші, перекладені після 2009 року, головним чином у 2014–2015 роках. Ці дві книжки доповнюють одна одну, у примітках до віршів цього видання можна знайти посилання на переклади, наведені у «Межичассі». Вірші в обох виданнях розміщено за хронологічним принципом, відповідно до часу виходу збірок, у яких вони вперше з'явилися. Варіанти перекладів одних і тих самих віршів наведено у додатках.

У «Межичассі» вперше з'явилися під однією палітуркою 11 варіантів перекладу славетного вірша Кіплінга «If». «Сім морів» додає до цього переліку ще 14 нових варіантів, доводячи перелік

існуючих варіантів до солідної цифри 25.

Коментарі до віршів створено на основі «New Reader's Guide» Кіплінгівського товариства Великобританії.

• • •

Далі — у повній книжці «Сім морів».
nashaknyga.com.ua